

UNIVERSITATEA DE STAT „A. RUSSO” DIN BĂLȚI

FACULTATEA DREPT ȘI ȘTIINȚE SOCIALE

CATEDRA ȘTIINȚE SOCIOUMANE
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

PLANURILE SEMINARELOR LA LOGICA JURIDICĂ

Bălți, 2015

Autorul: Efim Mohorea, dr. habilitat în filosofie, profesor universitar

DISCUTATE LA ȘEDINȚA CATEDREI
ȘTIINȚE SOCIOUMANE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

LA 31. 03. 2015

PROCESUL VERBAL NR._6__

APROBATE LA ȘEDINȚA CONSILIULUI
FACULTĂȚII DREPT ȘI ȘTIINȚE SOCIALE

LA_____2015

PROCESUL VERBAL NR.____

Notă

Înainte de a răspunde la întrebările din planul seminarului studentul trebuie să consulte manualul de bază și literatura recomandată (vezi: Bibliografia selectivă), apoi cunoștințele obținute vor fi aplicate pentru a rezolva exercițiile și problemele propuse pentru fiecare din temele seminarilor.

Planul de învățământ prevede 30 ore de seminar. La temele 1-5 sunt prevăzute lucrări de control.

Tema 1. Obiectul și importanța logicii

1.1. Propozițiile logice și valorile lor de adevăr

1.2. Forma logică, validitatea și corectitudinea logică

1.3. Problematica și definiția logicii. Însemnătatea logicii

Exerciții și probleme

1. Determinați care dintre următoarele propoziții au aceeași structură (schemă) logică:

1. Chișinăul este capitala Republicii Moldova.
2. Toți avocații sunt juriști.
3. Dacă triumghiul are toate laturile egale, atunci el are și toate unghiurile egale.
4. Unele ciuperci sunt comestibile.
5. Printre învățători sunt și bărbați.
6. Dacă această figură este triunghi, atunci suma unghiurilor ei este egală cu 180° . Dar această figură nu este triunghi. Deci suma unghiurilor ei nu este egală cu 180° .
7. Franța este patria multor pictori renumiți.
8. Dacă omul a săvârșit o infracțiune, atunci el trebuie pedepsit. Acest om nu a săvârșit infracțiune. Deci el nu trebuie pedepsit.
9. Toate ființele umane se nasc libere.
10. Nimeni nu trebuie să fie arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar.
11. Orice persoană are dreptul la o cetățenie.
12. Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente inumane.
13. Căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimțământul liber și deplin al viitorilor soți.

2. Construiți mai multe raționamente de aceeași formă cu (1) și (2) din § 1.4 [Vezi: 7, 8], dar cu conținuturi diferite. Determinați care din situațiile (pozițiile) din tabela de la pag. 25 apar în exemplele date, în ceea ce privește valorile de adevăr ale propozițiilor componente. Puneți în legătură aceste constatări cu noțiunea de validitate (adevăr logic) explicată în text.

3. Recunoașteți raționamentele cuprinse în următoarele texte. Explicați (clarificați), în cazul fiecăruia, premisele și concluzia. Când apare o înălănțuire de două sau mai multe raționamente simple, delimitați-le între ele.

1. „Chiar în tinerețe poți fi geometru, matematician și, în genere, versat în astfel de lucruri, dar nu înțelept. Cauza este că înțelepciunea practică se aplică la ceea ce este particular, și aceasta se capătă numai prin experiență. Un om tânăr nu poate avea, însă, această experiență, căci ea apare numai după o lungă perioadă de timp”.

Aristotel, Etica nicomahică

2. „Dacă starea naturală a omului ar fi războiul, toți oamenii s-ar sugruma unii pe alții: de mult timp n-am mai exista... Ni s-ar fi întâmplat ceva ce s-a întâmplat cu oamenii născuți din dinții șarpelui Cadmus: s-au bătut și au murit până la unul. Dacă omul s-ar naște pentru a-și ucide vecinul și a fi ucis de acesta, el și-ar împlini în mod necesar destinul, așa cum vulturii și-l împlinesc pe-al lor mâncându-mi porumbeii, iar dihorii sugând sângele găinilor mele. S-au văzut popoare care n-au cunoscut niciodată războiul... Războiul nu este deci esența speciei umane”.

Voltaire, Dialoguri și anecdote filosofice

3. „Orice societate se confruntă cu fenomene de crimă și infracționalitate, întrucât noțiunea de delincvență este implicată în însăși ideea de societate. Întrucât nu poate exista o societate în care indivizii să nu se abată mai mult sau mai puțin de la tipul colectiv, este inevitabil ca printre aceste abateri să fie unele care prezintă caracter criminal”.

Sorin Rădulescu, Dan Banciu, Sociologia crimei și criminalității

4. *Următoarele probleme solicită intuiția logică. Se cere enunțarea răspunsurilor corecte la relevarea raționamentelor simple care compun lanțul inferențial ce conduce la aceste răspunsuri.*

1. La examenul de logică profesorul i-a propus studentului cinci enunțuri la care trebuie de răspuns, dacă sunt adevărate sau false. Studentul știe că profesorul propune enunțuri adevărate mai multe decât false și că niciodată nu propune trei întrebări consecutive care presupun răspunsuri identice. Din conținutul primei și al ultimei întrebări este clar că ele presupun răspunsuri opuse. Studentul știe răspunsul doar la a doua întrebare. Aceasta deja îi garantează studentului răspunsuri corecte la toate întrebările. Ce știe studentul despre întrebarea a doua? Care sunt răspunsurile corecte la toate întrebările?
2. Lui Ion îi place să spună întruna: „Nu există nici o cunoștință în privința laptelui pe care nu aș ști-o”. Dar într-o bună zi a nimerit într-o încurcătură: două doamne l-au rugat să li se toarne câte doi litri de lapte în două vase - a câte cinci și patru litri fiecare. Din nefericire, Ion avea la dispoziție doar două bidoane pline cu lapte, a câte zece litri fiecare. Cum, totuși, a reușit Ion să le toarne la ambele doamne exact câte doi litri de lapte? E de menționat că pentru a rezolva această problemă, având la îndemână doar două vase și două bidoane, nu mai este nevoie de nimic, în afară de pricepere.
3. Aveți de rezolvat o problemă în care trebuie să clasificați anumite figuri după o categorie, pe care am numit-o categoria “trucului” (ce nu are

semnificație reală în limba română). Figurile prezentate mai jos au forme diferite (romb sau cerc) și culori diferite (alb sau negru). Avem deci:

- *un romb negru;*
- *un cerc negru;*
- *un romb alb;*
- *un cerc alb.*

Am ales una dintre cele două figuri și una dintre cele două culori pentru a defini ce este „truc”. Nu știți ce am inclus noi în definiție, dar știți că, pentru noi, rombul negru este un „truc”. O figură e un „truc” dacă și numai dacă are fie culoarea, fie forma aleasă de noi, dar în nici un caz pe ambele. O dată cunoscut acest lucru, cum ați clasifica cele trei figuri rămase? Ne puteți spune care este (sunt):

- un truc;
- non-truc (în nici un caz un truc!);
- figură nedeterminată (nicii truc, nicii non-truc, neputând fi determinată prin nimic).

Consemnați răspunsul dv. în tabelul următor:

⇒

◆	●	◇	○
Truc	?	?	?

E. Drozda-Senkowska (coordonator), *Capcanele raționamentului*

5. *Ce concluzie puteți trage din următoarele mesaje:*

1. Pisica căreia îi place peștele se supune dresării.
2. Pisica care nu are coadă nu se va juca cu o gorilă.
3. Pisicii cu mustăți întotdeauna îi place peștele.
4. Pisica care se supune dresării nu poate avea ochi verzi.
5. Numai dacă pisica nu are coadă, atunci ea nu are mustăți.

Lewis Carroll

Tema 2. Principiile logice

- 2.1. *Noțiunea “principiu logic”*
- 2.2. *Principiul identității*
- 2.3. *Principiul noncontradicției*
- 2.4. *Principiul terțului exclus*
- 2.5. *Principiul rațiunii suficiente*

Exerciții și probleme

1. Din variantele propuse mai jos alegeți răspunsul corect

1.1. Principiul logic reprezintă:

- a) presuposiție necesară pentru a putea formula propoziții adevărate și a ne putea asigura de adevărul lor;
- b) o condiție necesară gândirii logice, care orientează gândirea în demersurile de cunoaștere;
- c) o lege de maximă generalitate, pe care se fundamentează celelalte legi din orice domeniu al cunoașterii umane;
- d) o lege de maximă generalitate, ce asigură operațiile logice cu propoziții și noțiuni (termeni);
- e) o condiție fundamentală de raționalitate, un criteriu fundamental, prin care distingem, între corect și incorect, un reper pentru alte condiții de raționalitate.

2. Legile logice cu caracter fundamental, cunoscute și sub denumirea de principii logice, sunt:

- a) principiul bivalenței, principiul identității, principiul noncontradicției, principiul rațiunii suficiente;
- b) principiul terțului exclus, principiul rațiunii suficiente, principiul bivalenței, principiul identității;
- c) principiul rațiunii suficiente, principiul identității, principiul terțului exclus, principiul noncontradicției;
- d) principiul identității, principiul cauzalității, principiul terțului exclus, principiul noncontradicției;
- e) exclus.

2. Condițiile (cerințele) care trebuie respectate pentru a gândi logic-corect sunt specifice pentru fiecare principiul logic. Identificați cerința specifică pentru fiecare principiu logic:

1) principiul terțului exclus	a) să nu se accepte sau să nu se respingă nici o propoziție dacă nu există un temei satisfăcător;
2) principiul identității	b) să nu acceptăm argumentări în care nu se poate diferenția între adevărul și falsul propozițiilor contradictorii;
3) principiul rațiunii suficiente	c) să decidem riguros dacă o propoziție are sau nu are valoare de adevăr;
4) principiul noncontradicției	d) formele logice să-și păstreze întotdeauna specificul în argumentare: trăsăturile, conținutul, sistemul de referință, valoarea de adevăr.

3. *Vă oferim o serie de formule, modul de citire standard și, unde este cazul, o anumită explicare. Decideți care dintre formele de mai jos exprimă principiile logice cunoscute:*

1. $P \rightarrow Q$; dacă P, atunci Q, în care Q este întotdeauna consecință a lui P.
2. $A \equiv B$; A este identic cu B.

3. $\overline{A \wedge \overline{A}}$; nu este adevărat A și non-A.
4. $A \vee \overline{A}$; A sau non-A; acceptăm A ori non-A.
5. $A \equiv A$; A este identic cu A.
6. $P \leftrightarrow Q$; dacă și numai dacă P, atunci Q, în care Q este întotdeauna consecința lui P.
7. $A \wedge \overline{A}$; este adevărat A și non-A.
8. $A \rightarrow A$; dacă A, atunci A.
9. $P \rightarrow Q$; dacă P, atunci Q, în care Q este uneori consecința lui P.

4. *Căror principii logice le corespund principalele trăsături ale gândirii logice corecte menționate în a doua coloană?*

1) principiul rațiunii suficiente	a) asigură consecvența în gândire, rigoarea argumentelor, capacitatea de decizie riguroasă;
2) principiul noncontradicției	b) asigură claritatea și precizia gândirii;
3) principiul terțului exclus	c) asigură întemeierea, fundamentarea afirmațiilor și negațiilor noastre;

4) principiul identității

d) asigură coerența, consistența, capacitatea ei de a putea distinge între adevăr și fals.

5. *Principiul identității precizează că, în același timp și sub același raport, orice formă logică este:*

- a) egală cu altă formă logică;
- b) congruentă cu altă formă logică;
- c) asemănătoare cu altă formă logică;
- d) identică cu ea însăși;
- e) echivalentă cu altă formă logică.

6. *Una dintre formulările următoare este inacceptabilă. Principiul noncontradicției precizează că în același timp și sub același raport:*

- a) este imposibil ca un lucru să fie și să nu fie sau ca un lucru să aibă și să nu aibă o proprietate;
- b) este imposibil ca două judecăți contradictorii să fie împreună adevărate;
- c) există două propoziții adevărate care se contrazic;
- d) este imposibil ca o propoziție să aibă și să nu aibă aceeași valoare logică;
- e) este imposibil ca o propoziție să fie adevărată și să nu fie adevărată.

7. *Una dintre afirmațiile următoare este inacceptabilă. Principiul terțului exclus precizează că în același timp și sub același raport:*

- a) un lucru există sau nu există, a treia posibilitate este exclusă;
- b) un lucru sau are o proprietate, sau nu o are, a treia posibilitate este exclusă;
- c) o propoziție are sau nu are o valoare logică, a treia posibilitate este exclusă;
- d) orice propoziție este sau adevărată, sau falsă, a treia posibilitate este exclusă;
- e) o propoziție este adevărată sau nu, contradicția este exclusă.

8. *Una dintre afirmațiile următoare este inacceptabilă. Principiul rațiunii suficiente precizează:*

- a) orice lucru, fenomen etc. există în virtutea unui temei;
- b) pentru orice propoziție adevărată există, cel puțin, o propoziție adevărată din care se deduce și al cărei adevăr este stabilit independent de prima propoziție;
- c) orice propoziție trebuie admisă ca adevărată, numai în virtutea unei rațiuni suficiente;
- d) orice propoziție trebuie admisă ca adevărată în virtutea valorii ei de adevăr;
- e) orice propoziție adevărată are o rațiune suficientă, adică un temei, în virtutea căruia o acceptăm ca adevărată la un moment dat.

9. *Vor rămâne oare identice propozițiile de mai jos, dacă cuvântul subliniat va fi înlocuit cu unul dintre termenii din paranteze?*

- a) Dacă în cadrul unui contract apare un conflict, atunci părțile contractante, pentru a-l soluționa, pot să se adreseze unui arbitru (organ de jurisdicție, intermediar, asistent).
- b) Proprietatea (averea, patrimoniul, bogăția, averea imobilă) ce aparține soților până la căsătorie rămâne o indiviziune personală a fiecăruia dintre soți.
- c) Trebuie să fim intransigenți față de orice minciună (neadevăr, înșelăciune, calomnie).

10. *Explicați cauza impreciziei propozițiilor logice de mai jos.*

- a) Ion se mândrește cu această operație.
- b) Fratele lui Vasile s-a căsătorit când avea douăzeci de ani.
- c) Când au sosit polițiștii, magazinul era gol.
- d) Un elev scrie: „Podul peste Dunăre de la Turnu Severin a fost construit de Apolodor din Damasc ale cărui picioare se văd și astăzi”.
- e) Un senator se adresează colegilor: „Poporul moare de foame, trebuie să-l ajutăm!”.

11. *Pot fi oare, simultan, adevărate, următoarele perechi de propoziții?*

- a) În executarea mandatului, deputații sunt în serviciul poporului. În executarea mandatului, deputații nu sunt în serviciul poporului.
- b) Ședințele Parlamentului sunt publice. Ședințele Parlamentului nu sunt publice.
- c) Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Averea dobândită ilicit nu poate să nu fie confiscată.
- d) Calitatea de deputat este incompatibilă cu executarea oricărei alte funcții retribuite. Calitatea de deputat nu este incompatibilă cu executarea oricărei alte funcții retribuite.

12. *Bazându-vă pe principiul terțului exclus, stabiliți dacă pot fi simultan false următoarele perechi de judecăți.*

- a) Orice infracțiune prezintă pericol social. Unele infracțiuni nu prezintă pericol social.
- b) Depozițiile martorului sunt false. Depozițiile martorului nu sunt adevărate.
- c) Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia. Unele persoane pot fi lipsite în mod arbitrar de cetățenia sa și de dreptul de a-și schimba cetățenia.

13. *Poate oare prima din perechile de judecăți de mai jos servi rațiune suficientă pentru cea secundă?*

- a) Nici o cheltuială bugetară nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare. Pentru a deschide noi ambasade trebuie stabilite surse de finanțare.

- b) Învățământul de stat este gratuit. Învățământul primar de stat este gratuit.
- c) Munteanu nu a fabricat și nu a pus în circulație bani falși. Munteanu nu poate fi supus răspunderii penale pentru fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși.
- d) Această inferență este validă. Concluzia acestei inferențe este cert adevărată.

14. În fragmentele următoare se încalcă principiile logice. Despre ce principii logice este vorba și unde apar abaterile?

- a) Ai ceea ce n-ai pierdut. Nu ai pierdut coarne. Deci ai coarne. (Eubulide. Cornoratul).
- b) „Batem o depeșă la București... Trebuie să ai curaj; ca mine! Trebuie s-o iscălești; o dăm anonimă”; „...ori să se revizuiască, primesc, dar să nu se schimbe nimic, ori să nu se revizuiască, primesc, dar atunci să se schimbe pe ici colo, și anume, în părțile esențiale”; „...vreau ceea ce merit în orașul ăsta de gogomani, unde sunt cel dintâi... între fruntașii politici...”; „La revizie ce am făcut azi la tăietoare, am dovedit că s-au tăiat 40 boi, împreună cu subcomisarul respectiv” (I. L. Caragiale).
- c) Domnilor, în ministerul nostru se cere în exclusivitate profesionalism. De aceea deciziile de numire a directorilor și inspectorilor vor avea la bază un singur principiu: profesionalismul și înțelegerile prealabile din cadrul partidului nostru.
- d) Domnilor, în partidul nostru există o perfectă disciplină. Din păcate, ea nu se respectă.
- e) Vom fi de acord întotdeauna și în orice condiții cu ridicarea imunității parlamentare cu jumătate plus unu din numărul deputaților în sală, atunci când vom fi noi la putere.
- f) Nu mi-a plăcut și nici nu-mi place puterea. Ea a fost și este în toate societățile perversă și corupătoare. De aceea eu o văd ca pe un instrument de a face un bine oamenilor.
- g) Observ, domnilor, că zvonurile fac mult rău tinerei noastre democrații. De aceea propun ca fiecare zvon să fie susținut cu probe.

2.6.15. Probleme de logică distractivă

- a) Unei învățătoare din New-York i s-a furat punga. S-a presupus că a putut să i-o fure unul din cei cinci elevi: Liliana, Judit, David, Teodor sau Margareta. Fiind întrebați, cei cinci au dat fiecare câte trei răspunsuri (din care două adevărate și unul fals).

Liliana:

1. „eu n-am luat-o”;
2. „eu n-am furat nimic în viața mea”;
3. „asta a făcut-o Teodor”.

Judit:

4. „eu n-am luat-o”;

5. „tata este destul de bogat și eu am propria pungă”;
6. „Margareta știe cine a luat-o”.

David:

7. „eu n-am luat-o”;
8. „cu Margareta nu m-am cunoscut până la venirea ei în școală”;
9. „Teodor a luat-o”.

Teodor:

10. „eu nu sunt vinovat”;
11. „asta a făcut-o Margareta”;
12. „Liliana minte când spune că eu am luat-o”.

Margareta:

13. „eu nu am luat-o”;
14. „vinovată este Judit”
15. „David poate să jure pentru mine, mă cunoaște de când eram mică”.

Cine a luat punga?

- b) În fața judecătorului se află trei oameni dintre care fiecare este sau băștinaș, sau colonist. Se știe că băștinașii răspund cinstit, iar coloniștii mint, dar nu se știe care ce este. Se pune întrebarea primului: „Ce ești?” Nu aude răspunsul. Îl întreabă pe al doilea: „Ce a spus primul?” Al doilea răspunde: ”Primul a spus că e băștinaș”. Al treilea spune: ”Primul a spus că e colonist”. Ce era fiecare?
- c) Trei prieteni - A, B, C stau unul după altul în ordinea C, B, A. Dintr-un sac, ce conține două pălării albe și trei negre, fiecare i s-a dat o pălărie de culoare necunoscută pentru el, iar 2 pălării neștiute de toți au rămas în sac. A întreabă: „De ce culoare e pălăria mea?” C, apoi B spun că nu-și pot determina culoarea pălăriilor lor. A pe baza răspunsurilor lui C și B a determinat culoarea pălăriei sale (C vede pe B și A, iar B vede doar pe A, A nu vede nici pe B, nici pe C). Ce culoare are pălăria lui A?
- d) Pe o insulă erau două triburi: bravi care spun adevărul și necinstiți care mint totdeauna. Un călător întâlnește pe insulă pe un băștinaș - acesta-i spune ca ”e brav”. Călătorul îl angajează. Merg împreună și întâlnesc un alt băștinaș. Servitorul îi spune că acesta este, de asemenea, brav. Ce era servitorul?
- e) Ardeau șapte lumânări. Trei s-au stins. Câte lumânări au rămas.
- f) Aceasta e roșie? – Nu, e neagră. – Dar de ce e albă? – Fiindcă e verde. Despre ce este vorba?
- g) Seara profesorul se culcă la ora 8, iar soneria deșteptătorului o fixează pentru ora 9. Peste câte ore va suna deșteptătorul?

Tema 3. Noțiunea – formă logică fundamentală

- 3.1. *Caracterizarea generală a noțiunii. Specificul noțiunilor juridice*
- 3.2. *Conținutul și sfera noțiunii. Coraportul dintre conținutul și sfera noțiunilor*
- 3.3. *Tipuri și feluri de noțiuni*
- 3.4. *Raportul dintre noțiuni*
- 3.5. *Operații logice cu noțiunile*
 - 3.5.1. *Generalizarea și determinarea noțiunilor*
 - 3.5.2. *Definiția noțiunilor; regulile definiției; tipuri și feluri de definiții; rolul definiției în activitatea juridică*
 - 3.5.3. *Clasificarea și diviziunea noțiunilor*
 - 3.5.3.1. *Aspectele logice ale clasificării și diviziunii*
 - 3.5.3.2. *Regulile clasificării și diviziunii*
 - 3.5.3.3. *Rolul clasificării și diviziunii în activitatea profesională*

Exerciții și probleme

1. Are noțiunea valoare de adevăr?

- a) da, deoarece exprimă adevărul determinărilor unui obiect sau ale unei clase de obiecte.
- b) da, deoarece însușirile pe care le exprimă noțiunea reprezintă ori o listă de determinări (între care, cel puțin, una este definitorie), ori un ansamblu de afirmații, eventual, de negații;
- c) nu, deoarece noțiunile nu există decât prin intermediul termenilor care le exprimă și care au rolul de părți componente ale propozițiilor.

2. Corelați fiecărui element din coloana din stânga semnificația specifică enumerată în coloana din dreapta:

1) <i>Noțiune</i>	a) formă lingvistică exprimată printr-un singur cuvânt sau ansamblu de cuvinte având sens independent, care materializează și comunică o noțiune;
2) <i>Nume</i>	b) formă logică ce reprezintă, la nivelul gândirii, un obiect sau o clasă de obiecte;
3) <i>Cuvânt</i>	c) ansamblu format dintr-o formă logică (noțiunea) și o formă lingvistică (un cuvânt sau ansamblu de cuvinte dotate cu sens);
4) <i>Termen</i>	d) forme lingvistice care, uneori, nu au sens independent (au sens numai în context și care nu materializează și nici nu exprimă o noțiune).

3. Precizați conținutul și sfera următoarelor noțiuni: om, persoană fizică, persoană juridică, avocat, judecător, procuror, inculpat, condamnat, faptă ilicită, infracțiune, drept civil, normă juridică.

4. *Se dau următoarele noțiuni:* romb, pătrat rotund, cel mai mare număr natural, om, infractor nevinovat, element chimic, drept penal, faptă penală, flogiston, jurist, omor, sentință, balaur cu șapte capete, hoț cinstit, penitenciar, pensie, căsătorit divorțat, omor premeditat comis în stare de afect, iresponsabilitate, judecător cu funcții de procuror.

Se cere:

1. să se distingă între noțiunile vide și cele ne-vide;
2. în cazul noțiunilor vide, distingeți între noțiunile empiric-vide (vide în raport cu experiența noastră) și cele logic-vide (vide în raport cu orice experiență).

5. *Distingeți între noțiunile individuale și generale, colective și divizive:* persoană fizică, judecătoreie, anchetator, persoană juridică, faptă ilicită, procuratură, avocat, bibliotecă, actualul Parlament al Republicii Moldova, Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți, procuror, Mircea Djuvara, drept constituțional, Codul penal al României, Petre Botezatu, normă juridică.

6. *Se dau inferențele:*

Apostolii sunt doisprezece, iar Pavel este apostol; prin urmare, Pavel este doisprezece;

Martie este doisprezece, deoarece este o lună a anului, iar lunile anului sunt douăsprezece.

Vicepreședintele tribunalului are o bună reputație, deoarece este membru al tribunalului, iar tribunalul are o bună reputație.

Să se explice în ce constă eroarea logică din aceste inferențe.

7. *Distingeți între noțiunile concrete și abstracte:* iresponsabil, dezordine, responsabilitate, primar, stare de iresponsabilitate, infractor, fapt juridic, criminalitate, inflație, amendă, curaj, mândru, nervos, agresiv, inculpat, injurie, șomaj, datorie, divorț, complicitate, egalitate, dreptate, omenie, bunătate, frumos.

8. *Delimitați noțiunile relative de cele nerelative (absolute):* student, avocat, pozitiv, cumpărător, contemporan, martor, mire, activitate, creditor, complice, drept administrativ, șantaj, căsătorie, contract, bunel, carte, mamifer, decedat, anchetă penală, înalt.

9. *Clasificați următoarele noțiuni în pozitive și negative:* nevoie, independență, interes, antimaterie, inovație, anonim, necaz, amorf, amortizare, ansamblu, ilegal, atașament, dezordonat, ingenios, asimetric, mort, ideal, analitic, anomalie, neom.

10. *Caracterizați următoarele noțiuni după criteriile sferei și conținutului:* înalt, scund, primărie, primăvară, analfabet, coexistență, poliție, centaur, constelație, soție, demnitate, omonim, frumusețe, fantomă, Titu Maiorescu, încorect, corp, amendă, acuzat, acord de voință, adevăr, azil politic, asasin, braconaj, cetățean, conciliere, condamnare, contravenție, creditor,

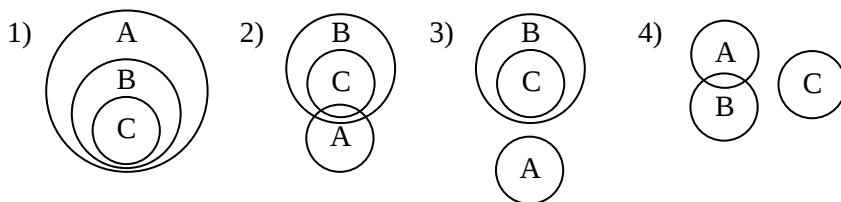
criminalitate, debitor, donație, expulzare, faliment, făptuitor, identificare criminalistică, independență națională, inviolabilitate, înstrăinare, judecătorie, mărturie, moștenitor, neutralitate, obligație, parte vătămată, paternitate, pericol social, plagiat, procură, prohibiție, replică, Republica Moldova, rudenie, sancțiune, sponsor, victimă, vot.

11. Pentru fiecare din noțiunile: “om”, “fapt juridic”, “infracțiune”, „sancțiune”, „avocat”, „divorț” găsiți alte noțiuni care să exprime toate raporturile posibile (de identitate, subordonare, supraordonare, încrucișare, contrarietate, subcontrarietate, contradicție).

12. Reprezentați prin diagrame Euler și specificați ce tip de raporturi există, sub aspectul sferei, între următoarele noțiuni:

1. instituție superioară de învățământ, academie de poliție;
2. jurist, profesor;
3. Constituție, legea fundamentală;
4. faptă ilicită, furt, omor;
5. student, jurist;
6. favorabil, nefavorabil;
7. contract, convenție;
8. legal, drept;
9. contradicție, conflict;
10. acțiune, infracțiune;
11. organ al puterii de stat, minister;
12. onoare, rușine, categorie etică;
13. comerciant, negociant;
14. faptă ilicită, faptă juridică.

13. Găsiți trei noțiuni (A, B, C) care să corespundă următoarelor diagrame:

14. Generalizați următoarele noțiuni

1. decret	8. criminalistică
2. divorț	9. constituție
3. deținut politic	10. plagiat
4. fapt juridic	11. notar
5. pârât	12. furt
6. procedură penală	13. drept
7. plângere	14. rector

15. Determinați (specificați) următoarele noțiuni

1. disciplină juridică	8. sancțiune
2. infracțiune	9. instanță judecătorească
3. formă logică	10. formă de guvernare
4. valută	11. imunitate
5. normă juridică	12. rudă
6. jurist	13. manual
7. moștenitor	14. plângere

16. Corelați fiecarei reguli de alcătuire corectă a unei definiții explicațiile alăturate pe care le considerați specifice și satisfăcătoare:

1) consistentă	a) să nu fie construită în cerc vicios (care implică proprietatea reflexivității și simetriei), adică definitorul să nu se identifice cu definitul sau definitul și definitorul să nu se definească unul pe celălalt;
2) logic-afirmativă	b) să nu cuprindă termeni confuzi, figuri de stil, să nu fie nici descriere, dar nici hipereliptică;
3) necirculară	c) extensiunea definitului trebuie să coincidă cu extensiunea definitorului;
4) clară și precisă	d) să fie necontradictorie, adică să nu contrazică alte definiții sau propoziții deja acceptate (excepție: când progresul științei impune definiții noi);
5) adecvată	e) să nu fie dată, pe cât posibil, în termeni negativi, adică să fie dată prin ce este, nu prin ce nu este noțiunea (termenul).

17. Determinați tipurile și formele definițiilor: reale sau nominale, explicite sau implicite, prin gen proxim și diferență specifică sau explicative ș. a.:

1. Prin „învățătură” se înțelege: sistem de îndrumări teoretice și practice într-un anumit domeniu de activitate, doctrină, principiu teoretic și practic; cunoștințe, cultură, înțelepciune, studiu, școală, ucenicie, materie de studii, povață, sfat, lecție.
2. Prin „puzzle” înțelegem un joc de reconstituire a unui întreg din fragmente decupate.
3. Mutilarea este vătămare gravă adusă integrității corporale a unei persoane, constând din pierderea unui organ sau încetarea funcționării acestuia, însoțită adeseori de alterarea înfățișării fizice a victimei.
4. Neutralitatea este poziție de neamestec a unui stat în conflictul armat angajat între alte state, precum și neparticipare la alianțe sau pacte militare.
5. Prin „contingent” înțelegem totalitatea tinerilor încorporați în același an în serviciul militar.
6. Memorandum este document folosit în relațiile internaționale, în care sunt expuse faptele și argumentele pentru soluționarea unor probleme sau pentru susținerea poziției adoptate de un stat în legătură cu acestea.
7. „Forță majoră” - termen juridic ce desemnează: împrejurare de fapt imprevizibilă și de neînlăturat, care pune debitorul în imposibilitate absolută de a-și îndeplini obligațiile sau determină o persoană să săvârșească o faptă interzisă de lege.
8. UNESCO este o instituție a Organizației Națiunilor Unite creată în noiembrie 1945, specializată în probleme de educație, știință și cultură.
9. Calcularea timpului aflării sub arest preventiv - timpul aflării sub arest preventiv a persoanei condamnate la privațiune de libertate cu suspendarea executării pedepsei și cu atragerea obligatoare la muncă se include în termenul de pedeapsă stabilit prin sentința judecătorească, calculându-se o zi pentru o zi.

18. Fiind date enunțurile de mai jos, să se arate care sunt definițiile logic-corecte. În cazul celor incorecte, să se arate de ce nu pot fi acceptate, iar în cazul celor corecte, să se arate de ce tip sunt, după obiectul definiției și după procedura de definire:

1. Ziarist este orice persoană care lucrează în domeniul mass-media în scopul culegerii, prelucrării și transmiterii de informații.
2. Termen în logică înseamnă unitatea dintre noțiune (forma logică) și nume (forma lingvistică).
3. Logica este știința care ne învață să gândim logic.
4. Înșelăciune este o infracțiune ce constă în fapta unei persoane de a induce în eroare o altă persoană prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase ori ca mincinoase a unei fapte adevărate cu scopul de a obține

pentru sine ori pentru altul un folos material injust, pricinuind astfel o pagubă avutului personal (particular) sau obștelesc.

5. Națiunea este o comunitate de limbă.
6. Litigiu este conflict, neînțelegere între două sau mai multe persoane - fizice sau juridice - sau între state, supus sau susceptibil de a fi supus spre rezolvare unui organ de jurisdicție.
7. Stresul este o pecingine a civilizației moderne.
8. Paternitatea este legătura juridică dintre copil și tată izvorâtă din descendența naturală sau din înfiere.
9. Prin continent înțelegem oricare dintre acestea: Europa, Asia, Africa, America (America de Nord și America de Sud), Antarctica, Australia (Vezi: Cartier. Dicționar enciclopedic. 2003, p. 199).
10. Pericol social înseamnă trăsătură esențială a infracțiunii și abaterii, constând în proprietatea faptei de a aduce atingerea valorilor și relațiilor sociale apărute de lege.
11. Lenea e cucoană mare care n-are de mâncare.
12. Recidiva este o formă a pluralității de infracțiuni care există în cazurile când cel condamnat săvârșește din nou, cu intenție, o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de un an.
13. Retractare este act juridic prin care o persoană sau un organ revine asupra unui act sau a unei hotărâri.
19. *Identificați componenta nespecifică structurii clasificării:*
 - a) criteriul (fundamentul): o proprietate sau un gen de proprietăți prin care se realizează gruparea elementelor în clase;
 - b) clasele: noțiuni, obținute ca rezultat al clasificării;
 - c) relația de clasificare: instituie o relație de ordonare între obiectele clasificării și clasele obținute;
 - d) elementele: obiectele, noțiunile supuse operației de clasificare.
20. *Corelați fiecarei reguli de clasificare corectă explicațiile alăturate pe care le considerați specifice și satisfăcătoare:*

1) *criteriul unic*

a) fiecare element trebuie introdus într-o clasă, astfel încât clasificarea să nu lase rest;

2) *elementele clasei sunt reciproc compatibile*

b) pe aceeași treaptă a clasificării, clasele obținute trebuie să se excludă între ele, nu trebuie să aibă elemente comune;

3) *completă*

c) orice obiect al clasificării este repartizat în clase după unul și același criteriu;

4) *excluderea claselor*

- d) asemănările dintre obiectele aflate în aceeași clasă trebuie să fie mai importante decât deosebirile dintre ele.

21. *Analizați următoarele clasificări și arătați dacă sunt corecte sau nu; în cazul celor incorecte arătați ce reguli au fost încălcate și apoi reconstruiți-le în mod corect:*

- a) *artă*: muzică, literatură, pictură, sculptură, teatru, dans, cinematografie.
- b) *oameni*: europeni, americani, români, ardeleni, brazilieni, japonezi, australieni, africani;
- c) *locuitorii unui oraș*: bărbați, copii, elevi, femei, băieți, fete, bătrâni, studenți, militari;
- d) *feline*: pisică, leu, tigru, lup, jaguar, panteră, râs;
- e) *norme juridice* (după modul de reglementare a conduitei): onerative, prohibitive, permissive;
- f) *izvoarele formale ale dreptului*: obiceiul juridic, practica judecătorească și precedentul judiciar, doctrină, contractul normativ și actul normativ;
- g) *metodele interpretării normelor juridice*: gramaticală, sistematică, istorică, logică, prin analogie.

22. *Care este criteriul (fundamentul) clasificării din următoarele serii de noțiuni:*

- 1. vertebrate, nevertebrate;
- 2. mamifere, păsări, batracieni, pești, reptile;
- 3. animale, plante;
- 4. lichidă, solidă, gazoasă, plasmă;
- 5. copii, adolescenți, tineri, maturi, vârstnici, bătrâni;
- 6. fapte licite, fapte ilicite;
- 7. responsabili, ireponsabili;
- 8. intenție, culpă;
- 9. județ, oraș, municipiu, comună.

23. *Probleme distractive*

- a) Imaginați-vă o casă cu patru pereți. În fiecare perete este câte o fereastră. Fiecare fereastră e orientată către sud. Spre casă se apropie un urs. Ce culoare are ursul?
- b) Profesorul Vârlan afirmă că va pune în mijlocul odăii o sticlă cu bere și va intra în ea. Oare e posibil așa ceva?

Tema 4. Propoziția logică (judecata)

- 4.1. *Caracterizarea generală. Structura propozițiilor simple. Specificul judecăților juridice*
- 4.2. *Tipurile propozițiilor simple. Propozițiile categorice*
- 4.3. *Distribuirea termenilor în propozițiile categorice*
- 4.4. *Raporturile dintre propozițiile categorice după adevăr. Pătratul, triunghiul, cubul logic*
- 4.5. *Propozițiile logice modale și raporturile dintre ele*
- 4.6. *Întrebarea ca formă logică. Logica întrebărilor de anchetă juridică*
- 4.7. *Propozițiile logice compuse. Operatori interpropoziționali*
 - 4.7.1. *Negația*
 - 4.7.2. *Conjuncția*
 - 4.7.3. *Disjuncția neexclusivă (inclusivă)*
 - 4.7.4. *Disjuncția exclusivă (alternativă)*
 - 4.7.5. *Implicația (propoziția condițională)*
 - 4.7.6. *Replicația (implicația conversă)*
 - 4.7.7. *Echivalența (propoziția bicondițională)*

Exerciții și probleme

1. *Analizați propozițiile următoare și identificați propozițiile cognitive categorice:*

- 1) Responsabilitatea însoțește libertatea.
- 2) „Nimeni nu știe de unde vin legile; ele sunt veșnice” (Sofocle).
- 3) „De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreodată?”
(M. Eminescu).
- 4) Societatea modernă se caracterizează printr-o amplificare fără precedent a activității normative.
- 5) „Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei,
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,
Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!”
(M. Eminescu)
- 6) Dispoziția alcătuiește miezul normei juridice.
- 7) „Statul este realitatea Ideii etice...” (G. W. F. Hegel)
- 8) „Judecătorii nu sunt decât gura care însoțește cuvintele legii”
(Ch.-L. Montesquieu)
- 9) „Pământu-ntreg

Se descompune,
Iar zărilor
Ne sunt strivite.
Prea multe minți,
Prea multă minte...
Și prea puțină-nțelepciune!...”

(Al. Murgu).

- 10) „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”

(Declarația Universală a Drepturilor Omului, art.3).

- 11) „Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?”

(M. Eminescu).

2. *Cuantorul universal este redat prin cuvintele (expresiile):*

- a) toți, toate, nici unul, nici una, orice, mulți, fiecare;
- b) nici unul, nici una, fiecare, orice, toți, toate;
- c) orice, fiecare, nici unul, nici una, câteva, toți, toate.

3. *Cuantorul existențial este redat prin cuvintele (expresiile):*

- a) unii, unele, există cel puțin un (o), fiecare, mulți, câteva, majoritatea;
- b) există cel puțin un (o); unii, unele, mulți, câțiva, câteva, majoritatea;
- c) mulți, unii, unele, există cel puțin un (o), orice, câțiva, câteva.

3. *Cuantorul singular (individual) este redat prin:*

- a) pronume sau adjectiv demonstrativ (acesta, aceasta etc.), pronume nehotărât (câțiva), pronume personal la singular (eu, tu, el), nume propriu;
- b) nume propriu, există cel puțin un (o), pronume sau adjectiv demonstrativ (acesta, aceasta etc.), pronume personal la singular (eu, tu, el);
- c) pronume personal la singular (eu, tu, el), nume propriu, pronume sau adjectiv demonstrativ (acesta, aceasta etc.).

4. *Analizați propozițiile de mai jos și indicați-le pe cele particular închise:*

- 1) Însuși omul are capacitatea de a se îndoi de sine;
- 2) Câteva fapte sunt mai bune decât multe vorbe;
- 3) “Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte”

(M. Eminescu).

- 4) Doar unii oameni comit fapte ilicite.
- 5) Numai unele fapte ilicite se pedepsesc penal.

5. *Transformați propozițiile particular închise (exclusive și exceptive) în propoziții universale:*

- 1) Numai juriștii sunt procurori;
- 2) Doar un singur martor a lipsit de la proces;
- 3) Numai proștii sunt lăudăroși;
- 4) Doar studenții bolnavi n-au fost la lecție;
- 5) Numai Președintele republicii are dreptul să dizolve Parlamentul;
- 6) Doar un singur student a rezolvat problema;
- 7) Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise, în afară de cazul unui delict flagrant.

6. *Clasificați propozițiile următoare în propoziții de existență și de relație:*

- 1) Pe Lună nu există viață;
- 2) Normele de drept ale căsătoriei și familiei interzic înregistrarea căsătoriei între rudele de sânge, precum și între înfietori și înfiați.
- 3) În cazuri excepționale, vârsta minimă de căsătorie poate fi redusă, dar nu mai mult de doi ani.
- 4) „Încorda-voi a mea liră să cânt dragostea? Un lanț
Ce se-mparte cu frăție între doi și trei amanți”

(M. Eminescu).

- 5) Coabitare este dreptul de a locui împreună cu cineva într-o casă.

- 6) „Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi,
Care-ncearcă prin poeme să devină cumularzi,
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane,
Sunt cântați în cafenele și fac zgomot în saloane;”

(M. Eminescu).

- 7) Codul de comerț este un act normativ care cuprinde principiile și reglementările referitoare la relațiile sociale, având ca obiect vânzarea și cumpărarea mărfurilor.

7. *Cărui tip fundamental de propoziții categorice îi corespunde, formula generală, cu citirea standard?*

1) E; SeP; Nici un S nu este P;	a) propoziție particular afirmativă
2) I; SiP; Unii S sunt P;	b) propoziție universal negativă
3) A; SaP; Toți S sunt P;	c) propoziție particular negativă
4) O; SoP; Unii S nu sunt P;	d) propoziție universal afirmativă

8. *Care din următoarele scheme (diagrame) corespund propozițiilor de mai jos:*

1. „În toate instanțele judecătorești ședințele de judecată sunt publice. Judecata proceselor în ședință închisă se admite nu numai în cazurile stabilite prin lege, cu respectarea tuturor regulilor de procedură”.

Constituția RM, Art. 117.

2. Unele științe juridice necesită cunoașterea medicinei.

3. Numai doi studenți nu s-au prezentat la examen.
4. „Nimeni nu trebuie să fie arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar”
Declarația Universală a Drepturilor Omului, art.9.
5. „Fiecare om are dreptul să i se recunoască pretutindeni personalitatea juridică”

Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 6.

6. Unele fapte ilicite sunt săvârșite din imprudență.
7. Unii juriști sunt judecători.
8. Nu toate statele sunt membre ale ONU.
9. Orice infracțiune se pedepsește în conformitate cu legea penală.
10. Unii juriști nu sunt bărbați.
11. Aristotel este autorul „Organonului”.
12. Persoana care a săvârșit o infracțiune în stare de ebrietate nu este scutită de răspundere penală.

9. Ce decurge din adevărul propozițiilor de mai jos pentru fiecare din propozițiile corespondente din pătratul sau „cubul” logic.

1. Nimeni nu se naște învățat.
2. „Orice persoană are dreptul la o cetățenie”

Declarația Drepturilor Omului, art.15.

3. Unii ne-avocați sunt nejuristi.
4. Unii infractori nu sunt agresivi.
5. Unii infractori sunt minori.
6. Unele nepăsări nu sunt nevertebrate.
7. Toți nejuristii sunt ne-procurori.

10. Conform distribuirii subiectului și predicatului logic, organizați schemele și propozițiile categorice corespunzătoare. Indicați diagramele Euler respective (vezi: exercițiile 4.8.8).

1. Elementele chimice (S^-). Metale (P^+);
2. Ciuperci (S^-). Plante otrăvitoare (P^-);
3. Crimă (S^+). Faptă licită (P^+);
4. Infractori (S^-). Recidiviști (P^+);
5. Constituție (S^+). Lege fundamentală (P^+);
6. Procuror (S^+). Judecător (P^+);
7. Plagiat (S^+). Infracțiune (P^-).

11. Aplicând tabelele operațiilor logice (conjuncției, disjuncției, implicației etc.), stabiliți, dacă formulele de mai jos sunt legi logice.

1. $\overline{p \vee p}$;
2. $\overline{p \wedge p}$;
3. $(p \rightarrow q) \equiv (p \wedge \bar{q})$;
4. $(p \rightarrow q) \equiv (p \wedge \bar{q})$;

5. $\overline{(p \rightarrow q)} \equiv (p \wedge \bar{q})$;
6. $(p \rightarrow q) \equiv (\bar{p} \vee q)$;
7. $(p \vee q) \equiv (\bar{p} \rightarrow q)$;
8. $\overline{(\bar{p} \vee \bar{q})} \equiv (p \wedge q)$;
9. $\overline{(p \wedge q)} \equiv (\bar{p} \vee \bar{q})$;
10. $(p \leftarrow q) \equiv (\bar{p} \wedge q)$;
11. $(p \leftrightarrow q) \equiv (\overline{p \wedge \bar{q}}) \wedge (\overline{\bar{p} \wedge q})$.

2. *Formalizați propozițiile următoare, “calculați” funcția valorilor lor de adevăr și explicați-le.*

1. Dacă prețurile sunt ridicate, atunci și lefurile sunt mari. Prețurile sunt ridicate sau sunt reglate (de stat). Dacă prețurile sunt reglate (de stat), atunci nu este inflație. Se constată că este inflație. Deci lefurile sunt mari.
2. Indiferent de domeniul juridic (civil, penal, administrativ, financiar etc.) în care are loc, răspunderea juridică survine dacă și numai dacă sunt întrunite următoarele condiții: 1) fapta ilicită; 2) legătura cauzală dintre faptă ilicită și rezultatul produs; 3) vinovăția.
3. În cazul nașterii unui copil de la părinți necăsătoriți, dacă aceștia nu au făcut o declarație juridică comună, paternitatea poate fi stabilită pe cale juridică la cererea unuia dintre părinți sau a altor persoane indicate de lege.
4. Două persoane (X și Y) sunt bănuite că au săvârșit un omor. Au fost interogați patru martori care au făcut următoarele declarații:
 Primul martor: „X nu este vinovat”.
 Al doilea martor: „Y nu este vinovat”.
 Al treilea martor: „Din două mărturii, cel puțin, una e adevărată”.
 Al patrulea martor: „Al treilea martor minte”.
 Al patrulea martor a avut dreptate. Cine este asasinul?
5. Un călător a ajuns la o bifurcare de drumuri: o cărare ducea la un lac, alta nu. La bifurcare stăteau doi tineri. Unul spunea întotdeauna adevărul, altul - falsul. Ambii răspundeau la orice întrebare cu „da” sau „nu”. Ce întrebare le-a pus călătorul pentru a afla ce cărare duce spre lac?”

13. *Determinați modalitatea deontică a următoarelor judecăți. Transcrieți aceste judecăți cu ajutorul operațiilor corespunzătoare:*

- 1) „este obligatoriu respectarea sentințelor și a altor hotărâri definitive ale instanțelor judecătorești, precum și colaborarea solicitată de acestea în timpul procesului, al executării sentințelor și a altor hotărâri judecătorești definitive” (Constituția RM, art. 120).
- 2) „Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență

publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional” (Constituția RM, art. 32).

- 3) „Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.
Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor” (Constituția RM, art. 47).
- 4) „Învățământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. El trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia dintre toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii” (Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 26).

14. Aplicând operatorii interpropoziționali, rezolvați următoarele probleme:

- 1) La întrebarea profesorului „Cine dintre trei studenți a studiat logica?” a fost dat următorul răspuns: „dacă a studiat primul, atunci a studiat și al doilea, însă nu e adevărat că dacă a studiat al treilea, atunci a studiat și al doilea”. Cine a studiat logica dacă se știe că răspunsul dat este adevărat.
- 2) Într-un proces judiciar procurorul declară: „Dacă inculpatul este vinovat, atunci el a avut un complice”. Avocatul se împotrivește acestei declarații: „Nu e adevărat!”. Judecătorul a reacționat la replica avocatului astfel: „Dacă considerăm că obiecția avocatului este adevărată, atunci inculpatul este vinovat”. Explicați concluzia judecătorului.
- 3) Într-o după amiază, patru băieți se jucau cu mingea în curtea școlii. La un moment dat mingea a spart geamul unei clase și cei patru au rupt-o la fugă, nu înainte însă ca elevul de serviciu să-și dea seama cine erau cei patru. A doua zi, chemați separat, ei au făcut următoarele declarații în fața directorului școlii:
Andrei: „Tudor a spart geamul”.
Tudor: „Cel care a spart geamul a fost Călin”.
Dan: „Nu eu am spart geamul”.
Călin: „Cine spune că eu am spart geamul minte”.
Să se afle cine a spart geamul, pentru fiecare din condițiile:
a) Una singură din declarații este adevărată;
b) Una singură din condiții este falsă.

- 4) Vasile, Ion și Sandu sunt bănuți că ar fi comis o crimă. La interogatoriu Vasile a declarat că nici el, nici Ion nu sunt vinovați. Ion a declarat că

vinovat este Sandu, iar Vasile nu e vinovat. Sandu a declarat că el nu este vinovat, dar e vinovat Vasile. Unul dintre bănuți are perfectă dreptate, altul a spus un adevăr parțial, iar al treilea a mințit. Vinovat este doar unul dintre bănuți. Cine este acesta?

Tema 5. Inferența

5.1. Noțiune de inferență. Tipurile de inferențe

5.2. Inferențe deductive imediate

5.2.1. Conversiunea

5.2.2. Obversiunea

5.2.3. Contrapoziția (predicatului)

5.3. Silogismul categoric

5.3.1. Noțiunea de silogism categoric

5.3.2. Figuri și moduri silogistice

5.3.3. Regulile termenilor și premiselor în silogismele categorice

5.3.4. Regulile speciale ale figurilor silogistice

5.3.5. Unele generalizări ale silogisticii tradiționale și moderne

5.4. Forme compuse și forme prescurtate ale silogismului

5.5.1. Polisilogismul

5.5.2. Entimema

5.5.3. Epicherema

5.5. Inferențe cu propoziții compuse

5.5.4. Inferențe ipotetice

5.5.5. Inferențe ipotetico-categorice

5.5.6. Inferențe disjunctivo-categorice

6.5.7. Inferențe ipotetico-disjunctive (lematice)

6.5.8. Inferențe de relații

5.6. Inferențe nedeductive

5.6.1. Principale trăsături ale inducției. Feluri de inducție

5.6.2. Metodele inductive de stabilire a legăturilor cauzale

6.6.3. Inferențe prin analogie

Exerciții și probleme

1. Determinați premisele și concluziile în următoarele inferențe:

1. Dacă judecătorul participă, în calitate de victimă, într-un proces judiciar, atunci el nu poate judeca acest proces. Deoarece judecătorul X participă, în calitate de victimă, el nu poate judeca acest proces;
2. Deoarece toți studenții facultăților juridice studiază logica înseamnă că printre cei care studiază logica sunt și studenții facultăților juridice.
3. Nici un nevinovat nu trebuie pedepsit, prin urmare, nici un pedepsit nu trebuie să fie nevinovat.
4. Toate infracțiunile sunt fapte penale, iar omorul este infracțiune, deci omorul este faptă penală.
5. Omorul premeditat este infracțiune. Omorul din imprudență este infracțiune. Violul este infracțiune. Luarea de ostatici este infracțiune. Fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși este infracțiune.

Omorul premeditat, omorul din imprudență, violul, luarea de ostatici, fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși se pedepsește cu privațiune de libertate. Deci unele infracțiuni se pedepsesc cu privațiune de libertate.

2. *Converțiți (dacă e posibil) propozițiile:*

1. Orice om care traversează strada trebuie să fie prudent.
2. Nici un cercetător nu a creat un perpetuum mobile.
3. O parte din cei prezenți nu dispun de bani.
4. Datoria judecătorului este de a cerceta atât faptele, cât și împrejurările lor.
5. Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate [Constituția PM, art. 87].
6. Propozițiile particular-afirmative nu se convertesc.
7. Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică [Constituția PM, art. 23].
8. Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos [Constituția PM, art. 22].
9. Unii oameni nu sunt juriști.
10. Nici un european nu a citit toate romanele.
11. Toate infracțiunile se pedepsesc penal.
12. Tot ce este genial este simplu.
13. Grecii antici nu știau nimic despre existența continentului american.
14. Funcția de judecător este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția activității didactice și științifice [Constituția PM, art. 117].

3. *Obverțiți propozițiile:*

1. Toate numerele pare sunt numere întregi.
2. Cel puțin un om nu știe cum îl cheamă.
3. Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești [Constituția PM, art. 114].
4. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa (Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 17).
5. Toți criminalii sunt infractori.
6. Unii juriști sunt anchetatori.
7. Nu toate afirmațiile avocatului erau convingătoare.
8. Toți fumătorii își dăunează sănătății.
9. Numai oamenii mari au vicii mari.
10. Unele întreprinderi nu sunt rentabile.
11. Nu există infracțiune fără legea care o prescrie.
12. Orice efect are, cel puțin, o cauză.
13. Există, cel puțin, o infracțiune nepremeditată.
14. Caracterul infracțional al faptei și aplicarea pedepsei pentru ea se stabilește de legea care era în vigoare în momentul săvârșirii acestei fapte.

4. *Construiți, dacă e posibil, contrapозиțiile (parțiale și totale) ale propozițiilor de mai jos:*

1. Toate crimele sunt acțiuni antisociale.
2. Unii juriști nu sunt judecători.
3. Oamenii nu sunt nemuritori.
4. Nu există oameni care să nu fi greșit o dată.
5. Oamenii nu se nasc învățați.
6. Unele fapte ilicite nu sunt infracțiuni.
7. Unii juriști sunt avocați.

5. *Se consideră adevărată propoziția “Nici o crimă nu este virtute”. Care dintre următoarele propoziții poate fi derivată în mod valid?*

1. Unele non-crime sunt virtuți;
2. Orice crimă este non-virtute;
3. Orice non-virtute este non-crimă;
4. Unele crime nu sunt non-virtuți;
5. Unele non-crime nu sunt non-virtuți;
6. Nici o virtute nu este non-crimă;
7. Unele non-virtuți nu sunt non-crime.

6. *Selectați conversiunile și verificați corectitudinea lor. Efectuați, dacă e posibil, obversiunea și contrapозиția propozițiilor asumate ca premise ale conversiunilor selectate:*

- Păi, așa trebuia să spui, grăi Iepurele de Martie. Întotdeauna să spui ceea ce gândești.

- Păi, asta o și fac, se grăbi să răspundă Alisa. Cel puțin... cel puțin, gândesc ce spun - și asta e totuna.

- Ba nu, zise Pălărierul, nu-i totuna! Cu același succes ai putea să spui că “văd ce mănânc” și “mănânc ce văd” este una și aceeași!

- Poate ai să spui că “am ce-mi place și îmi place ce am” e una și aceeași? - zise Iepurele de Martie.

- Poate ai să mai spui, îngână Pârșul, fără să deschidă ochii, că “respir când dorm” este totuna cu “dorm când respir”?

- La tine, în tot cazul, e cam același lucru! Spuse Pălărierul și discuția se întrerupse.

(Lewis Carroll)

7. *Se dau următoarele forme propoziționale:*

1. Toți P sunt S;
2. Toți S sunt $\bar{P}$;
3. Unii S nu sunt $\bar{P}$;
4. Nici un $\bar{S}$ nu este P;
5. Unii $\bar{P}$ sunt S;

6. Toți $\overline{P}$ sunt S;

7. Unii $\overline{P}$ sunt $\overline{S}$.

Se cere:

- să se reformuleze aceste forme propoziționale, astfel încât să aibă același subiect și același predicat logic;
- să se precizeze ce raporturi există între acestea.

8. *Să considerăm ca adevărată propoziția “Un serviciu pe care îl faci cuiva în propriul tău interes nu trebuie socotit o binefacere” (Cicero). Să se stabilească ce se poate spune despre valoarea de adevăr ale următoarelor propoziții:*

- Nici o acțiune care nu este binefacere nu este un serviciu interesat;
- Unele acțiuni care nu sunt binefaceri nu sunt servicii dezinteresate;
- Toate serviciile dezinteresate nu sunt acțiuni care nu sunt binefaceri;
- Nici un serviciu interesat nu este o acțiune care nu este binefacere;
- Nici un serviciu dezinteresat nu este o acțiune care nu este binefacere.

9. *Stabiliți schemele de inferență ale următoarelor silogisme, precizând, pentru fiecare caz în parte, figura și modul cărora le aparțin. Redați prin diagramele Euler structura logică a acestor silogisme:*

- Logica oferă cunoștințe utile, deoarece este o știință, iar orice știință oferă cunoștințe utile.
- Pentru că unele animale nu nasc pui vii, iar mamiferele nasc pui vii înseamnă că unele animale nu sunt mamifere.
- Toate judecățile sunt propoziții gramaticale, iar unele propoziții gramaticale sunt propoziții simple. Deci unele propoziții simple sunt judecăți.
- Orice furt este infracțiune și orice omor este infracțiune. Deci unele non-omoruri sunt non-furturi.
- Orice avocat este jurist, iar unii avocați sunt profesori. Deci unii profesori sunt juriști.
- Nici o infracțiune nu este faptă licită, iar orice faptă licită este permisă. Deci nici o acțiune permisă nu este infracțiune.
- În executarea mandatului, deputații sunt în serviciul poporului. În executarea mandatului, deputații au dreptul de inițiativă legislativă. Deci acei care au dreptul de inițiativă legislativă sunt în serviciul poporului.

10. *Dați exemple de silogisme care să corespundă următoarelor scheme de raționament:*

$$\begin{array}{l} 1) \text{ Toți } M \text{ sunt } P \\ \text{Unii } S \text{ sunt } M \\ \hline \text{Unii } S \text{ sunt } P \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2) \text{ Nici un } P \text{ nu este } M \\ \text{Unii } S \text{ sunt } M \\ \hline \text{Unii } S \text{ nu sunt } P \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3) \text{ Toți } M \text{ sunt } P \\ \text{Toți } M \text{ sunt } S \\ \hline \text{Unii } S \text{ sunt } P \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 4) \text{ Unii } M \text{ nu sunt } P \\ \text{Toți } M \text{ sunt } S \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 5) \text{ Toți } P \text{ sunt } M \\ \text{Toți } M \text{ sunt } S \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6) \text{ Toți } P \text{ sunt } M \\ \text{Toți } S \text{ sunt } M \\ \hline \end{array}$$

Unii S nu sunt P

Unii S sunt P

Unii non-S sunt
non-P

11. Cu ajutorul exclusiv al legilor (regulilor) generale ale silogismului, stabiliți dacă următoarele silogisme sunt valide:

1. Deoarece unele fapte ilicite sunt comise de persoane iresponsabile, dar nici o faptă ilicită comisă de persoane iresponsabile nu implică răspundere penală, atunci unele fapte ilicite nu implică răspundere penală. Căsătoria fictivă nu se pedepsește penal, deoarece ea nu este infracțiune, iar infracțiunile se pedepsesc penal.
2. Scuzele oferite nu pot suplini lipsa de răspundere, pentru că nu pot îndrepta o eroare, iar orice eroare are drept cauză lipsa de răspundere.
3. Mercurul este metal, deoarece unele metale sunt lichide, iar mercurul este lichid.
4. Nici un jurist nu poate fi absolut imparțial, deoarece nici un om nu poate fi absolut imparțial, iar fiecare jurist este om.
5. Nici un om ambițios nu este drept, deoarece nici un om drept nu este invidios, iar toți ambițioșii sunt invidioși.
6. Pământul este planetă, deoarece toate planetele se rotesc în jurul Soarelui, iar Pământul se rotește în jurul Soarelui.

12. Derivați concluziile din perechile următoare de premise și probați validitatea silogismelor obținute prin metodele cunoscute:

1. Ființele dotate cu rațiune sunt responsabile de faptele lor, iar animalele nu sunt ființe dotate cu rațiune.
2. Știința urmărește cercetarea adevărului, iar filosofia urmărește cercetarea adevărului.
3. Există plăceri care nu merită căutate și nimic din ceea ce nu merită a fi căutat nu este virtuos.
4. Orice om integru merită încrederea noastră, dar există unii politicieni care nu sunt integri.
5. Fiecare om dorește să fie fericit, iar virtutea este fericire.
6. Toți acizii conduc curentul electric, iar această substanță conduce curentul electric.
7. Toți procurorii sunt juriști, iar toți juriștii cunosc dreptul penal.

13. Identificați silogismul conținut în următorul dialog și stabiliți dacă este valid sau nu:

- Stimați absolvenți ai liceului „Ion Creangă”, ați trecut cu bine examenele. Dați-mi voie să vă dau un sfat înainte de a pleca. Amintiți-vă că toți cei care vor, într-adevăr, să învețe muncesc din greu.

- Vă mulțumesc, domnule director, în numele colegilor mei! Și sunt mândru să spun că unii dintre ei, cel puțin, sunt, într-adevăr, dornici să învețe.

- Sunt foarte bucuros să aud aceasta, dar de unde știți că este așa cum spuneți?

- Ei bine, domnule director, știu cât de mult muncesc unii dintre ei. Cine ar putea să știe mai bine?

14. Determinați tipul următoarelor polisilogisme și stabiliți validitatea lor:

1. Toate elementele chimice sunt substanțe simple, iar metaloizii sunt elemente chimice, deci toți metaloizii sunt elemente chimice. Deoarece toți halogenii sunt metaloizi, iar clorul este halogen, deci clorul este substanță simplă.
2. Toate faptele ilicite prezintă pericol social, iar infracțiunile sunt fapte ilicite, deci toate infracțiunile prezintă pericol social. Orice sustragere este o infracțiune, deci orice sustragere prezintă pericol social. Toate furturile sunt sustrageri, deci toate furturile prezintă pericol social.
3. Vânzarea-cumpărarea este un contract juridic, iar contractul juridic este o convenție. Deci vânzarea-cumpărarea este o convenție. Convenția este un act juridic, deci vânzarea-cumpărarea este un act juridic. Orice act juridic este o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice. Rezultă că vânzarea-cumpărare este o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice.
4. Toate legile științifice au un conținut obiectiv, iar legile științelor naturii sunt legi științifice, deci legile științelor naturii au un conținut obiectiv. Legile fizicii sunt legi ale științelor naturii, deci legile fizicii au conținut obiectiv. Legile opticii sunt legi ale fizicii, deci legile opticii au conținut obiectiv. Legile polarizării luminii sunt legi optice, deci legile polarizării luminii au conținut obiectiv.
5. Toți oamenii fericiți cred în ceva, dar nici un om care crede în ceva nu este lipsit de idealuri, deci nici un om lipsit de idealuri nu este fericit. Toți cei lipsiți de preocupări sunt lipsiți de idealuri, deci nici un om lipsit de preocupări nu este fericit. Toți oamenii inactivi sunt lipsiți de preocupări, deci nici un om inactiv nu este fericit.

15. Determinați schemele de inferență ale următoarelor sorite și distingeți între soritul regresiv (aristotelic) și soritul progresiv (goclenian):

1. Nici un infractor nu este om cinstit.
Toți criminalii sunt infractori.
Toți asasinii sunt criminali.
Deci nici un asasin nu este om cinstit.
2. Supraproducția mărfurilor aduce supraofertă.
Supraoferta aduce lipsă de cumpărători.
Lipsa de cumpărători aduce scăderea prețurilor.
Scăderea prețurilor aduce micșorarea veniturilor.
Micșorarea veniturilor aduce licențierea lucrătorilor.

Licențierea lucrătorilor provoacă starea de șomaj.

Deci supraproducția mărfurilor provoacă starea de șomaj

3. „Cine este prevăzător este moderat.
Cine este moderat este și statornic.
Cine este statornic este și netulburat.
Cine este netulburat nu este mohorât.
Cine nu este mohorât este fericit.
Așadar omul prevăzător este fericit”

(Seneca)

16. Reconstruiți silogismele din următoarele entimeme și verificați validitatea acestora:

1. Solon trebuie să fie considerat un legiuitor înțelept, pentru că a adaptat legile sale la caracterul atenienilor.
2. Unii martori fac depoziții false, iar el este martor.
3. Unii dintre cei vizați nu vor ezita să-și recunoască greșeala, fiindcă sunt oameni principiali.
4. Asasinii sunt pedepsiți cu privațiune de libertate, fiindcă toți criminalii sunt pedepsiți cu privațiunea de libertate.

17. Să se determine schema de inferență și să se verifice validitatea următoarelor epichereme:

1. Minciuna provoacă neîncredere, deoarece este un enunț necorespunzător adevărului. Măgulirea este o minciună, deoarece este o denaturare a adevărului.
Deci măgulirea provoacă neîncredere.
2. Nici un silogism cu premise adevărate și concluzie falsă nu este valid, deoarece ar fi un raționament rău construit.

Unele inferențe sunt silogisme cu premise adevărate și concluzie falsă, deoarece sunt raționamente rău construite.

Prin urmare, unele inferențe nu sunt valide.

18. Ce concluzie decurge din următoarele premise condiționale. Construiți schema inferenței ipotetice (pure):

1. Dacă într-un silogism se respectă toate regulile termenilor și premiselor, atunci acest silogism este valid. Dacă într-un silogism valid premisele sunt adevărate, atunci și concluzia este adevărată.
2. Dacă conducătorii unui stat sunt incompetenți sau amoral, atunci în țară apare dezordinea. Dacă în țară nu este ordine, atunci statul este instabil. Dacă statul este instabil, atunci el nu poate fi independent. Dacă statul nu este independent, atunci el se descompune.

3. Dacă justiția este coruptă, atunci ea este nedreaptă. Dacă justiția este nedreaptă, atunci ea este acuzată. Dacă justiția este acuzată, atunci poporul nu are încredere în idealurile dreptății.

19. Trageți concluzia din următoarele premise ale inferențelor ipotetico-categorice și disjunctivo-categorice:

1. Dacă o persoană a comis o faptă ilicită cu vinovăție, atunci ea va fi pedepsită conform legislației în vigoare. Persoana X nu poate fi pedepsită. Deci...
2. Dacă Caesar a fost tiran, atunci și-a meritat moartea. Caesar a fost tiran. Deci...
3. Dacă legile nu prevăd această faptă penală, atunci pentru comiterea ei nu este nimeni pedepsit. Pentru omorul premeditat orice persoană fizică este pedepsită. Deci...
4. Versiunile pot fi generale sau particulare. Versiunea înaintată de anchetatorul B. nu este generală. Deci...
5. Timbrele pot fi falsificate prin litografie, fotogravură, imprimare fotografică, copiere sau desen. Timbrele găsite în colecția filatelistului C. nu sunt falsificate nici prin litografie, nici prin imprimare fotografică și nici prin desen. Deci...

20. Determinați tipul următoarelor inferențe ipotetico-disjunctive (lematice):

1. La stânga vei porni - moartea vei găsi, la dreapta vei porni - calul îți va pieri, înainte vei porni - în robie vei nimeri. Dar poți merge sau la stânga, sau la dreapta, sau înainte. Deci sau vei muri, sau calul îți va pieri, sau în robie vei nimeri.
2. Dacă te căsătorești, vei regreta, iar dacă nu te căsătorești, iarăși vei regreta. Dar este necesar ori să te căsătorești, ori să nu te căsătorești. Prin urmare, în ambele situații vei regreta (adaptare după Socrate).
3. Dacă Dumnezeu este infinit de bun, el vrea suprimarea răului. Dacă Dumnezeu este atotputernic, el poate suprima răul. Or, răul există. Deci Dumnezeu sau nu vrea, sau nu poate (adaptare după Epicur).
4. Dacă nu respecți normele juridice, atunci vei fi pedepsit de organele de ocrotire a dreptului. Dacă nu respecți normele morale, atunci vei fi blestemat de oameni. Omul cinstit nu este pedepsit de organele de ocrotire a dreptului sau nu este blestemat de oameni. Deci omul cinstit respectă normele juridice sau normele morale.

21. Determinați schema de inferență și arătați ce tip de metodă inductivă este specifică situațiile următoare:

1. La popoarele la care orezul constituie hrana de bază, s-a observat, în trecut, că în urma consumului permanent de orez decorticat, apare boala beri-beri. Un medic olandez, Eljkman, care îngrijea în 1889 bolnavii unei

închisori din Iawa, a constatat că păsările din curtea închisorii, hrănite numai cu orez decortecat, se îmbolnăveau, prezentând simptome nervoase și paralitice, asemănătoare cu simptomele bolnavilor îngrijiți. Autopsia a pus în evidență leziuni de degenerescență a nervilor periferici. Bănuind că boala se datorează regimului alimentar al păsărilor, medicul trece la experiment: hrănește un grup de păsări cu orez decortecat, altul cu orez integral, nedecortecat. Rezultatul: primul grup se îmbolnăvește, al doilea se comportă normal. Toate condițiile de viață ale acestor grupe sunt identice, afară de una singură: învelișul bobului de orez.

De aici conchidem că în coaja orezului trebuie să existe substanțe a căror lipsă provoacă boală. Știința modernă a arătat că în coaja orezului există vitamine a căror lipsă duce, în timp, la o avitaminoză, adică tocmai la boala beri-beri.

2. Se cercetează în diferite circumstanțe efectul introducerii legislației severe asupra nivelului încălcării regulilor de circulație. Constatăm că în toate circumstanțele nivelul abaterilor a scăzut și conchidem că legislația mai severă duce la scăderea abaterilor de la regulile de circulație.
3. Comparând certificatul de boală a lui X și alte documente medicale ce se aflau în actele de pensie, anchetatorul a observat că actele acestuia erau eliberate de diferite organizații și în diferite perioade de timp; ele, evident, erau îndeplinite de una și aceeași persoană. Coincideau trăsăturile generale ale scrisului și îndeosebi se evidențiază coincidența în ortografia literelor: “b”, “m”, “r” și a cifrelor “5”, “7”, “8”. În actele de pensie se mai aflau și două cereri scrise de către X. Comparând scrisul în aceste cereri cu scrisul în documentele medicale indicate mai sus, anchetatorul a stabilit coincidență deplină a scrisului în general, precum și a semnelor particulare a literelor și cifrelor indicate mai sus.

Anchetatorul a ajuns la concluzia că documentele și actele de pensie au fost imitate de însuși X.

4. Se cercetează fenomenul creșterii infracțiunilor în diferite localități. Creșterea criminalității concordă cu existența anumitor circumstanțe (sărăcie, analfabetism, șomaj ș. a.).

Dacă luăm apoi alte localități în care criminalitatea n-a crescut și constatăm că aceste localități diferă de primele prin absența respectivelor circumstanțe, atunci putem conchide că existența respectivelor circumstanțe este cauza creșterii criminalității în localitățile indicate.

5. Acuzații X și Y au recunoscut că, mișcând containerul de pe platformă, au furat din el toate articolele de tricotaj. Anchetatorul, însă, a presupus că doi oameni (X, Y) nu erau în stare să miște din loc containerul plin (a, b, c), deci la furt a mai participat cel puțin încă un hoț (Z). Acuzaților li s-a propus să demonstreze cum au săvârșit furtul. Nefiind în stare să miște

containerul încărcat, X și Y l-au numit pe Z în calitate de complice al lor. În locuința lui Z au fost găsite mărfurile furate și el a recunoscut că a participat la furt.

22. *Determinați tipul analogiei aplicate în următoarele exemple:*

1. “Dragostea se aseamănă cu febra: ea se aprinde și se stinge independent de Voință” (Stendhal).
2. „Omul este ca o fracție: numărătorul prezintă ceea ce el este, iar numitorul - ceea ce gândește despre sine că este. Cu cât mai mare este numitorul, cu atât mai mică este fracția” (L. N. Tolstoi).
3. Într-o zonă din Australia oamenii au observat că există mari asemănări cu o zonă din California: munți, podișuri, ape, vegetație ș.a. În plus, se știa că zona din California este auriferă; s-a conchis că și cea din Australia este auriferă, ceea ce s-a confirmat.
4. Să presupunem că studiul evoluției economico-financiare a unei țări ne-a permis să facem următoarele concluzii: dobânzile bancare au crescut, societățile publice private n-au mai putut primi credite avantajoase, plățile dintre societățile comerciale s-au diminuat din lipsa de lichidități, producția a scăzut, exportul s-a diminuat, prețurile produselor de consum pentru populație au crescut, paritatea monedă națională-valută forte s-a dezechilibrat în defavoarea celei naționale, calitatea vieții a scăzut.
Pentru a preîntâmpina nemulțumirea populației, guvernul a luat anumite decizii care au scos țara din această situație grea. Anul acesta s-a observat o evoluție economico-financiară asemănătoare cu aceea din anii trecuți. Se poate conchide că guvernul, pentru a evita urmările neprevăzute, va lua aceleași decizii ca în anii trecuți.

23. *Probleme de logică distractivă*

1. Avem 12 monede dintre care una este falsă. Masa monedei false diferă de cea a monedelor adevărate. Ni se dă o balanță sensibilă, însă fără greutate. Prin trei cântăriri, găsiți moneda falsă.
2. Într-o bancă sunt zece saci cu monede de aceeași valoare. În unul dintre saci toate monedele sunt false: masa lor este mai mică cu 2 % decât cea a monedelor adevărate. Aveți la dispoziție un cântar sensibil și un set de greutate. Printr-o singură cântărire, stabiliți în care sac se află monedele false (din fiecare sac puteți lua orice cantitate de monede).
3. S-au întâlnit doi prieteni de copilărie între care a avut loc următorul dialog: „- De atâția ani nu te-am mai văzut și nimic n-am știut despre tine! – Dar eu am și o fetiță! – Și cum o cheamă? – Ca și pe mămică-sa! – Da câți ani are Lenuța?”. Cum a aflat interlocutorul numele fetei?

4. Pe o poliță cu cărți stau (cu cotoarele înspre noi) două volume – primul și al doilea. Volumele au, respectiv, 300 și 400 de file. Un vierme a ros, în cărți, de la prima filă a volumului întâi până la ultima filă a celui de al doilea volum. Câte file a ros viermele?

Tema 6. Fundamentele logice ale argumentării

6.1. Noțiunea “argumentare”. Structura procesului argumentativ

6.1.1. Demonstrația și combaterea

6.1.2. Formele demonstrației

6.2. Regulile demonstrației și combaterii

6.2.1. Regulile demonstrației

6.2.2. Erori în demonstrație

6.3. Argumentarea. Funcții și forme argumentative

6.3.1. Argumentarea - proces rațional complex (psihologic)

6.3.2. Funcții argumentative și relații între formele argumentative

6.4. Specificul argumentării juridice

6.4.1. Argumentele probatorii

6.4.2. Argumentele legale

6.4.3. Natura intersubiectivă a sistemului argumentării juridice

Exerciții și probleme

În fragmentele de mai jos indicați teza, determinați forma argumentării

1. „Binele este de dorit. Ce este demn de dorit place. Ce place este demn de lăudat. Ce este demn de lăudat este moral. Binele produce bucurie. Ceea ce produce bucurie este onorat. Ceea ce este onorat este moral... Numai ce este moral poate fi apreciat ca un bun, și nimic nu poate fi apreciat ca un rău, decât ce este imoral”.

CHRISIPP

2. „În Athena antică, Leptines este autorul unei legi prin care sunt anulate scutirile de sarcini ce reveneau celor avuți, cum ar fi cheltuielile pentru banchetele publice, pentru serbări etc. Se arată în lege că sunt anulate și scutirile anterioare acordate, iar cele viitoare sunt interzise.

Demostene susține, în discursul său din Forum, că această lege este contrară legilor statului și trebuie abrogată, iar cel care a propus votarea ei, respectiv Leptines, să fie declarat vinovat pentru „propunere ilegală” și pedepsit...: Legea lui Leptines prevede că „orice scutiri se desființează”, ceea ce înseamnă că toți cei care beneficiau de scutiri apar în ochii cetățenilor ca nedemni, lucru inadmisibil, atât pentru onoarea cetății, cât și pentru că nesocotește angajamentele legal contractate. Legea mai prevede că „în viitor, nici o scutire nu poate fi acordată”, ceea ce se traduce, potrivit părerii care a inițiat legea, că nedemnitatea se întinde nu numai asupra celor care au beneficiat de scutiri, dar și asupra poporului însuși, care devine nedemn de dreptul de a acorda recompense oricărui cetățean merituos. Admițând acest lucru, se poate ajunge până la a contesta poporului chiar și drepturile publice”.

Andrei Marin, Pagini din oratori greci

3. Doi oameni, cunoscuți unul cu altul, călătoreau odată pe un drum. Unul avea trei pâini, și celălalt două pâini. De la o vreme, fiindu-le foame, poposesc lângă o fântână, scoate fiecare pâinile ce avea și se pun să mănânce împreună. Tocmai când scoaseră pâinile, iaca un al treilea drumeț, necunoscut, îi ajunge din urmă și se oprește lângă dâșii, dându-le bună ziua. Apoi se roagă să-i deie și lui ceva de mâncare. Căci e tare flămând și n-are nimica merinde la dânsul, nici de unde cumpăra.

- Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeți călătorului străin.

Călătorul străin se așează jos lângă cei doi, și încep a mânca cu toții la pâine goală și beau apă rece din fântână. Și mănâncă ei la un loc tustrei toate cele cinci pâini.

După ce-au mântuit de mâncat, călătorul străin scoate cinci lei din pungă și-i dă, la întâmplare, celui ce avuse trei pâini, zicând:

- Primiți, vă rog, această mică mulțumită de la mine, și faceți cu banii ce veți pofti.

Cel ce avuse trei pâini dă doi lei celui cu două, zicând:

- Ține, frate, partea dumitale, și fă ce vrei cu dânsa. Ai avut două pâini întregi, doi lei ți se cuvin. Și mie îmi opresc trei lei, fiindcă-am avut trei pâini întregi, și tot ca ale tale de mari, după cum știi.

- Cum așa?! Zice celălalt; pentru ce numai doi lei, și nu doi și jumătate, partea dreaptă ce ni se cuvine fiecăruia?

- Noi am mâncat degeaba și banii pentru pâine îi avem în pungă cu prisos: eu trei lei și tu doi lei, fiecare după numărul pâinilor ce am avut. Mai dreaptă împărțeală decât aceasta nu cred că se mai poate, zice cel cu trei pâini.

- Ba nu, zice cel cu două pâini. Eu nu mai țin că mi-ai făcut parte dreaptă. Haide să ne ducem să ne judecăm, și cum zice judecata, așa să rămâie.

- Haide și la judecată, zice celălalt. Cred că judecata are să-mi găsească dreptate...

Judecătorul, după ce-i ascultă pe amândoi cu luare aminte, zise celui cu două pâini:

- Dacă e vorba de dreptate, apoi fă bine de înapoieste un leu istuilalt, care spui că-a avut trei pâini...Să zicem că s-a tăiat fiecare pâine în câte trei bucăți deopotrivă de mari: câte bucăți ai fi avut dumneata, care spui că avuși două pâini?

- Șase bucăți aș fi avut, domnule judecător.
- Dar tovarășul dumitale, care spui că avu trei pâini?
- Nouă bucăți ar fi avut, domnule judecător.
- Acum cât faci la un loc șase bucăți și cu nouă bucăți?
- Cincisprezece bucăți, domnule judecător.
- Câți oameni ați mâncat aceste cincisprezece bucăți de pâini?
- Trei oameni, domnule judecător.
- Bun! Câte bucăți vin de fiecare om?

- Câte cinci bucăți, domnule judecător.
- Și câte ți-au mai rămas de întrecut?
- Numai o bucată, domnule judecător.
- Câte bucăți de pâini ar fi avut tovarășul d-tale?
- Nouă bucăți, domnule judecător.
- Dar de întrecut, câte i-au rămas?
- Patru bucăți, domnule judecător.
- Acum, o bucată de pâine rămasă de la dumneata și cu patru bucăți de la istlalt fac la un loc cinci bucăți.
- Taman cinci, domnule judecător.
- Este adevărat că aceste bucăți de pâine le-a mâncat oaspetele dumneavoastră?
- Adevărat este, domnule judecător.
- Așadar, dumitale ți se cuvine numai un leu, fiindcă numai o bucată de pâine ai avut de întrecut, și aceasta, ca și cum ai fi avut-o de vânzare. Iar tovarășului dumitale i se cuvin patru lei, fiindcă patru bucăți de pâine a avut de întrecut. Acum, dară, fă bine de înapoiește un leu tovarășului dumitale.

Ion Creangă, *Cinci pâini*

4. „Între logică și drept au existat încă din antichitate puncte de contact sau elemente comune, care dovedeau o strânsă cooperare cu privire la metodologiile necesare realizării adevărului științific. Astfel, la greci, aflăm preocupări pentru formularea de reguli privind raționamentul corect, nu numai în demonstrațiile din domeniul geometriei, fizicii, arhitecturii sau altele, ci și din domeniul argumentării juridice, care se bucura atunci de o dezvoltare remarcabilă... Cu timpul, logica intră într-un proces de continuă ascensiune, astfel încât ea însăși tinde să ofere altor discipline, între care și dreptul, modele de analiză indispensabile cercetărilor întreprinse... Dreptul folosește norme care conțin permisiuni, interdicții, obligații sau facultăți și care sunt astfel reglementate încât alcătuiesc sisteme de drept diferite de la o regiune la alta... Nici un individ nu se află, în relațiile lui sociale, în afara normelor de drept și, practic, conduitele trebuie să se conformeze comandamentelor prescrise de norme. Este firesc deci ca raționamentele juridice să fie puse în legătură cu aceste conduite și să fie cuprinse într-o logică juridică construită potrivit principiilor despre adevăr și fals ale logicii formale, fără însă ca complexitatea fenomenului juridic să se reducă la logica formală ori la logica deontică”.

Ion Dobrinescu, *Introducere în logica juridică*

5. „Profesorul berlinez Hauck... a avut o pacientă, recent îmbogățită, care făcea pe nobila. Așa-zisa nobilă vorbea în societate în limba franceză, cu toate că în viața ei nu a părăsit Berlinul. Când aceasta aștepta nașterea primului copil, soțul a chemat la domiciliul ei chiar pe profesorul Hauck.

Natural, l-a chemat înainte de vreme. Până la sosirea profesorului toată casa era în alertă din cauza văicărelilor ei. Emoții, agitație, un du-te-vino neîntrerupt.

- *Ah, malheureuse que je suis!*, striga femeia.
Și iar nebulie. Și iar curse prin casă.
- *Je me meurs!* se auzea din camera unde se afla viitoarea mamă.

Neliniștea creștea. Tensiunea lua proporții. Hauck a stat și a ascultat un timp la ușă, după care, foarte liniștit, s-a așezat într-un fotoliu din salon, unde, pe o tavă, îl aștepta bizara lui băutură preferată: șampanie în amestec cu ceai de mușetel; fără să acorde cea mai mică atenție văietelor pacientei, el a început să-și consume încet băutura.

- Măcar să intrați în camera soției! spuse soțul. În orice moment ar putea să nască.
- Încă nu a sosit timpul!, răspunse Hauck, sorbind din pahar.
A trecut o oră și încă una.
- *Je me meurs!*, urla femeia. *Miséricorde!*
Profesorul a devenit atent și a ridicat capul. Apoi, calm, a precizat:
- Tot nu a sosit timpul!

La un nou țipăt a sărit în picioare și a început să se pregătească. Din camera femeii s-a auzit: “Mama! Mama! Mama!”

- Situația devine serioasă, spuse soțului. Au început durerile adevărate de naștere!
În scurt timp s-a și născut copilul.
- De unde ați putut să deduceți, stând în camera învecinată, care sunt durerile de naștere și care nu? a întrebat soțul după naștere.
Zâmbind, medicul îi răspunde:
- Atâta timp cât domnia sa se tânguia în franțuzește am știut că nu am de ce mă teme. Semnele adevărate ale durerii de naștere au fost atunci când prima dată a început să țipe în limba maternă!”.

Florea, Marin, *Să râdem cu medicii*

În textele de mai jos scoateți în evidență erorile logice, indicați regulile încălcate

1. „ - Cam cine stă pe-aici pe-aproape?

- În partea aceea - spuse Pisica... stă un Pălărier; iar în partea asta - ... stă un Iepure de Martie. Te poți duce la oricare dintre ei; amândoi sunt nebuni.
- Dar eu n-am chef să mă duc printre nebuni - ripostă Alisa.
- A, n-ai ce face - zice Pisica. Toți suntem nebuni pe aici. Și eu sunt nebună. Și tu ești nebună.

- De unde știi că sunt nebună? - întreabă Alisa.

- Trebuie să fii - zice Pisica - altfel ce-ai căuta aici?

Alisa nu fu deloc convinsă că asta era dovadă, totuși continuă să întrebe:

- Și de unde știi că *tu* ești nebună?
- Păi, mai întâi de toate, un câine e nebun? Nu e, zic eu. Așa-i?
- Cred că așa-i - zise Alisa.
- Ei bine - vorbi mai departe Pisica - câinele mârâie când se supără și dă din coadă când se bucură. Da eu mârâi când mă bucur și dau din coadă când mă supăr. Așa că sunt nebună.”

Lewis Carroll, *Alisa în țara minunilor*

2. „Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe aici pe colo, și anume în punctele esențiale... Din această dilemă nu putem ieși... Am zis!”

I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*

3. „

LOGICIANUL (Domnului Bătrân): Pisica Isidore are patru lăbuțe.

DOMNUL BĂTRÂN: De unde știi?

LOGICIANUL: E o ipoteză.

DOMNUL BĂTRÂN: Ah! Prin ipoteză!

LOGICIANUL (Domnului Bătrân): Și pisicul Fricot are patru lăbuțe! Câte lăbuțe au Isidore și Fricot?

DOMNUL BĂTRÂN: Împreună sau fiecare?

DOMNUL BĂTRÂN (Logicianului, după ce s-a chinuit reflectând): Opt. Opt lăbuțe.

LOGICIANUL: Logica duce la calculul mintal.

DOMNUL BĂTRÂN: Are multe fațete!

LOGICIANUL: Logica nu cunoaște limite!

.....
LOGICIANUL (Domnului Bătrân): Acum iau două lăbuțe de la aceste pisici. Câte lăbuțe au mai rămas?

DOMNUL BĂTRÂN: E complicat.

LOGICIANUL: Ba nu, din contra, e simplu.

DOMNUL BĂTRÂN (Logicianului): Există mai multe soluții posibile.

LOGICIANUL: Spuneți!

DOMNUL BĂTRÂN (Logicianului): O primă posibilitate: o pisică poate să aibă patru labe, iar cealaltă - două.

LOGICIANUL: Deci, care sunt celelalte soluții? Cu metoda, cu metoda...

DOMNUL BĂTRÂN (Logicianului): S-ar putea ca o pisică să aibă cinci lăbuțe,... iar cealaltă să aibă doar una. Dar, atunci, mai sunt ele pisici?

DOMNUL BĂTRÂN: Dacă ieși două lăbuțe din opt, de la două pisici... Am putea avea o pisică cu șase lăbuțe... și o alta fără nici o lăbuță.

LOGICIANUL: În cazul acesta va fi vorba de-o pisică privilegiată...

DOMNUL BĂTRÂN: Și o alta pisică declasată, alienată de toate lăbuțele.

LOGICIANUL: N-ar fi drept, așa că nu e logic... Fiindcă justiția e logica.

DOMNUL BĂTRÂN: Pricep. Justiția... Justiția nu-i decât altă fațetă a logicii.

LOGICIANUL: Spiritul vi se luminează.

DOMNUL BĂTRÂN: De altminteri, o pisică fără nici o lăbuță... n-ar fi în stare să alerge destul de repede după șoareci.

LOGICIANUL: Ați progresat deja în logică!

Eugen Ionescu, *RINOCERII*

4. „Imparțialitate” înseamnă a nu ține partea nimănui într-o controversă. Am sperat că judecătorul va fi imparțial, însă el a dat decizia împotriva mea”.

5. „Dragi colegi, prietenul meu a fost acuzat că a spart geamul. L-ați auzit spunând de mai multe ori, că nu el a săvârșit această faptă. Și părinții și sora lui au afirmat același lucru: că este nevinovat. Eu vă spun, la rândul meu, că prietenul meu nu este mincinos; eu, pur și simplu, nu pot să cred că el a făcut așa ceva. Ideea este de-a dreptul absurdă! Singura concluzie la care puteți ajunge este că prietenul meu este nevinovat”.

P. Bieltz, D. Gheorghiu, *Logica*

6. „După consultație, doctorul, sever, pune diagnosticul și atrage atenția pacientului:

- Cauza bolii dumneavoastră este alcoolul!
- Așa da, dumneavoastră sunteți un doctor excepțional și un om foarte drăguț. Sunteți singurul care n-ați dat vina pe mine!”

Florea Marin, *Să râdem cu medicii*

7. „Protagoras s-a angajat să-l instruiască pe Euathlos în domeniul avocaturii. Cum Euathlos n-avea bani să-și plătească studiile, Protagoras i-a formulat următoarea condiție:” Îmi vei plăti când vei câștiga primul proces”. Elevul a fost de acord. S-a întâmplat însă că Euathlos n-a profesat avocatura. Văzând că n-are perspective să mai primească banii, Protagoras l-a amenințat pe Euathlos: „Te dau în judecată și oricum, îmi vei plăti; dacă câștigi, îmi vei plăti, conform cu înțelegerea noastră; dacă vei pierde, îmi vei plăti, conform cu hotărârea judecătorească”. La aceasta Euathlos i-a răspuns: „Dacă voi câștiga nu-ți voi plăti, conform cu hotărârea judecătorească, iar de voi pierde, iarăși nu-ți voi plăti, conform cu înțelegerea noastră”.

LITIGIOSUL

8. „S-au adunat odată prietenii lui Moș Ion. Discutau despre tinerețe și bătrânețe. Vorbeau că puterile nu sunt aceleași, că vederea slăbește, că auzul se înrăutățește. Numai unul moș Ion surâdea șiret.

- De ce zâmbești? - l-au întrebat ceilalți.
- Cu toate că eu am șaptezeci și unu de ani sunt puternic ca și în tinerețe!

- Dovedește-ne.
- Foarte simplu. Voi toți știți piatra cea mare de la cotul drumului?
- Da, știm.
- Păi, în tinerețe eu n-o puteam ridica.
- Da acum?
- Nici acum n-o pot. Deci, eu sunt puternic ca-n tinerețe”

V. Guțu, *Logica: Programa cursului*

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *Bieltz, P.* Logica. București., 1991, 1992, 1993.
2. *Bieltz, P., Gheorghiu, D.* Logica. București, 1996, 1997.
3. *Botezatu, P.* Introducere în logică. v.1,2. Iași, 1994.
4. *Botezatu, P.* Introducere în logică. Ediția II-a. Iași, 1997.
5. *Enescu, Gh.* Tratat de logică. București, 1997.
6. *Mihai, Gh.* Psiho-logica discursului retoric. Focșani, 1996.
7. *Mohorea, E.* Introducere în logică. Bălți, 2000.
8. *Mohorea, E.* Logica juridică. Chișinău, 2001.
9. *Petreu, M.* Jocurile manierismului logic, București, 1995.
10. *Flew, A.* Dicționar de filozofie și logica, București, 1996.